

ФІНАНСИ, БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ І АУДИТ

УДК 336.22

Каминський П. Д.,
канд. екон. наук,
доцент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: kaminsky75@ukr. net

АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ БАЛАНСУ НА ПРИКЛАДІ ПАТ «ПВП «КРИВБАСВИБУХПРОМ»

UDK 336.22

Kamynskyi P. D.,
PhD in Economic sciences,
Associate Professor

Donetsk National University of Economics
and Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: kaminsky75@ukr. net

ANALYSIS OF LIQUIDITY BALANCE BY THE EXAMPLE OF LLC «IPE «KRIVBASSVZRYVPROM»

Мета. Метою статті є розкриття теоретичних основ та методичних аспектів аналізу й оцінювання показників ліквідності балансу підприємства за допомогою бухгалтерського балансу ПАТ «ПВП Кривбасвибухпром» за період 2013–2015 рр.

Методи. Використано комплекс загальнонаукових методів гносеології: методи теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу, методи графічного, статистичного і математичного аналізу.

Результати. На підставі проведеного дослідження розглянуто і порівняно поняття «ліквідність» та «платоспроможність». Наведено класифікацію активів балансу, залежно від ступеня ліквідності, та пасивів балансу відповідно до терміновості їх оплати. Проведено аналіз балансу ПАТ «ПВП Кривбасвибухпром» за 2013–2015 роки та визначено основні шляхи підвищення ліквідності підприємства.

Ключові слова: ліквідність, платоспроможність, бухгалтерський баланс, активи, зобов'язання, фінансова звітність, фінансова стійкість.

Постановка проблеми. В умовах посилення конкуренції між підприємствами все більшого значення в Україні набувають практичні підходи до аналізу показників ліквідності балансу. Під фінансовим станом підприємства розуміють рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. У сучасних умовах господарювання підприємство має знижувати витрати, підвищувати ефективність виробництва, конкурентоспроможність продукції на основі ефективних форм господарювання й управління виробництвом. Підприємствам необхідно проводити аналіз показників ліквідності балансу, тому що за наявності інформації щодо міри ліквідності підприємства існує можливість проведення її діагностики та прогнозування майбутніх альтернативних варіантів зміни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичний базис наукових розробок та практичних аспектів дослідження питань аналізу показників ліквідності балансу створено завдяки зусиллям вчених О. Г. Білої, І. О. Бланка, О. І. Гончар, Н. М. Деева, В. М. Івахненко, Л. О. Коваленко, О. Ю. Мірошник, Є. В. Мниха, О. О. Орлова, Т. С. Пічугіної, Є. Г. Рясних, Г. В. Савицької, Н. А. Хрущ, А. В. Череп та ін. Разом з тим варто зауважити, що в існуючих літературних джерелах особливості аналізу показників ліквідності балансу опрацьовано недостатньо, адже в багатьох випадках розглядаються питання взагалі, без урахування особливостей підприємства.

Мета статті — розкриття теоретичних основ та методичних аспектів аналізу й оцінювання показників ліквідності балансу підприємства за допомогою бухгалтерського балансу ПАТ «ПВП Кривбасвибхпром» за період 2013–2015 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним завданням управління фінансовим потенціалом підприємства є оптимізація фінансових потоків з метою збільшення прибутку підприємства. Основним чинником формування фінансового потенціалу виступає фінансовий стан підприємства, який з позиції короткострокової перспективи оцінюється показниками ліквідності та платоспроможності.

Аналіз вітчизняної та іноземної економічної літератури свідчить про наявність різноманітних підходів до трактування сутності ліквідності і платоспроможності підприємства. Часто поняття «ліквідність» і «платоспроможність» ототожнюють, однак вказані економічні категорії є різними за змістом.

Так, А. П. Дорошенко визначає, що ліквідність характеризує спроможність суб'єкта господарювання проводити розрахунки за своїми зобов'язаннями як за рахунок наявних грошових коштів, так і за рахунок грошових коштів, отриманих від реалізації окремих елементів майна підприємства [1].

В. М. Вовк під ліквідністю розуміє здатність активу до швидкого перетворення на грошові кошти, а під платоспроможністю — достатність ліквідних активів для погашення в будь-який момент усіх короткотермінових зобов'язань перед кредиторами [2, с. 169].

О. Я. Базилінська вважає, що ліквідність підприємства характеризує можливість надходження грошових коштів не лише за рахунок реалізації активів, а й за рахунок залучення додаткових зовнішніх коштів, а платоспроможність розглядає як можливість безперебійної сплати боргів у відповідні терміни [3, с. 85].

Слід зазначити, що більшість економістів дають визначення платоспроможності як здатності своєчасно і повністю виконувати свої платіжні зобов'язання, що впливають із торгових, кредитних та інших операцій грошового характеру. Так, І. О. Бланк розглядає платоспроможність з огляду оптимального управління грошовими потоками, відзначаючи, що «платоспроможність — це можливість підприємства своєчасно розраховуватися за своїми поточними фінансовими зобов'язаннями за рахунок оборотних активів різного рівня ліквідності» [4, с. 178]. Г. В. Савицька під платоспроможністю підприємства розуміє здатність готівковими грошовими ресурсами своєчасно погашати свої платіжні зобов'язання [5, с. 122].

На нашу думку, ліквідність передбачає наявність ліквідних активів, за допомогою яких підприємство зможе погасити свої борги та розрахуватися за фінансовими зобов'язаннями навіть з порушенням термінів погашення, що передбачені контрактами. Ліквідними активами виступають ті статті активів, які можливо швидко реалізувати, перетворити на готівкові або безготівкові кошти, а також усі види грошових коштів і короткострокові фінансові інвестиції (цінні папери), залишки готової продукції, незавершене виробництво, дебіторська заборгованість (не безнадійна), готівкові кошти у касах. Платоспроможним вважається те підприємство, в якого загальні активи більші, ніж короткострокові та довгострокові зобов'язання.

Отже, ліквідність підприємства відображає його здатність розраховуватися за своїми поточними зобов'язаннями наявними оборотними ресурсами шляхом швидкого конвертування їх у грошові кошти, а платоспроможність виявляє здатність підприємства розраховуватися за власними поточними зобов'язаннями тільки наявними на підприємстві грошовими коштами та їх еквівалентами. Тобто поняття ліквідності є ширшим, ніж поняття платоспроможності підприємства.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні статей активу, що згруповані за ознакою ліквідності та розташовані у порядку її спадання, зі статтями пасиву, що згруповані за ознакою строковості і розміщені в порядку збільшення термінів погашення зобов'язань. Для визначення ліквідності балансу групи активів і пасивів зіставляють між собою [7, с. 203].

Залежно від ступеня ліквідності активи підприємства поділяються на такі групи:

— абсолютно ліквідні активи (A1) — це суми за всіма статтями коштів та їх еквівалентів, короткотермінові фінансові вкладення, цінні папери, які можна прирівняти до грошей;

— швидколіквідні активи (A2) — це активи, для перетворення яких на грошові засоби потрібен деякий час (поточна дебіторська заборгованість, отримані векселі);

— повільноліквідні активи (A3) — запаси, поточні активи, витрати майбутніх періодів, інші оборотні активи;

— важколіквідні активи (A4) — це активи тривалого використання за їх першопочатковим призначенням (необоротні активи та необоротні активи, утримувані для продажу і групи вибуття).

Пасиви балансу групуються за терміновістю їхньої оплати:

— найбільш термінові зобов'язання (П1) — поточні зобов'язання та короткострокова кредиторська заборгованість;

— короткострокові зобов'язання (П2) — це короткострокові кредити банків та інші позики, що підлягають погашенню протягом 12 місяців від звітної дати;

— довгострокові зобов'язання (П3) — це сума довгострокових зобов'язань;

— постійні зобов'язання (П4) — зобов'язання перед власниками з формування власного капіталу; забезпечення наступних витрат і платежів [7, с. 204; 8, с. 142]

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються такі співвідношення:

$$A1 \geq P1; A2 \geq P2; A3 \geq P3; A4 \leq P4. \quad (1)$$

Необхідною умовою абсолютної ліквідності є виконання перших трьох нерівностей. Перша та друга нерівність дозволяє виявити поточну ліквідність підприємства, що свідчить про платоспроможність (неплатоспроможність) найближчим часом. Третя нерівність відображає перспективну ліквідність, на основі якої прогнозується довгостроково орієнтована платоспроможність. Четверта нерівність має так званий характер балансування, її виконання свідчить про наявність у підприємства власних оборотних коштів.

Проведемо аналіз балансу ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» за 2013–2015 роки, визначимо його ліквідність і платоспроможність за допомогою фінансової звітності [6]. Зіставлення активів і пасивів підприємства наведемо графічно на рис. 1.

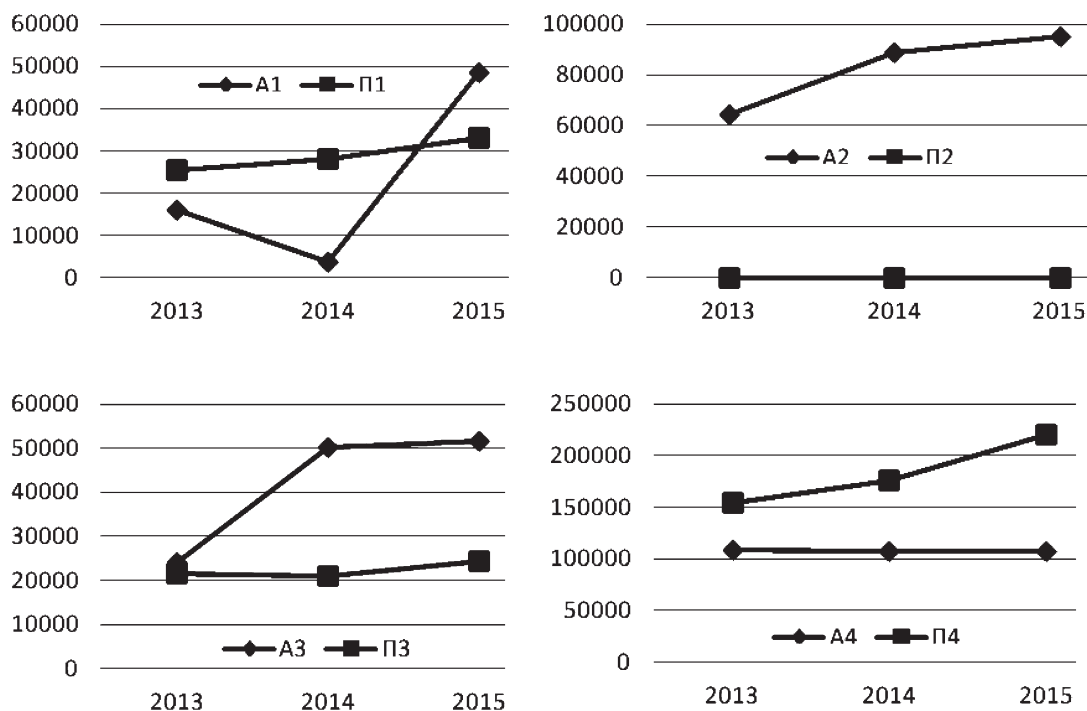

Рисунок 1 — Зіставлення ліквідних активів і зобов'язань ПАТ «Кривбасвибухпром» (складено автором на основі [6])

Як показали розрахунки, за даними 2013–2014 років перша нерівність не виконувалась — нагальні борги підприємство не могло своєчасно погасити. Отже, баланс підприємства не був абсолютно ліквідним в той час. Однак решта співвідношень свідчить про наявність власних оборотних активів, які давали змогу ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» підтримувати певну стійкість. У 2015 році фінансово-господарська діяльність підприємства покращилась, усі чотири співвідношення виконуються, тому баланс підприємства є абсолютно ліквідним.

Основним показником ліквідності є робочий капітал, який визначається в абсолютних показниках. Робочий капітал необхідний для підтримки фінансової стійкості підприємства, оскільки перевищення оборотних коштів над короткостроковими зобов'язаннями означає, що підприємство не тільки може погасити свої короткострокові зобов'язання, але і має резерви для розширення діяльності [7, с. 204].

Робочий капітал ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» — це кількість оборотних коштів, що залишаються у підприємства після розрахунків за короткотерміновими зобов'язаннями, і цей показник у 2015 році становив 136,7 млн. грн. Результати підрахунків показників наведено в табл. 1. Нормативом вважається перевищення робочого капіталу 30 % обсягу оборотних активів підприємства, зростання показника за інших однакових умов розглядається як позитивна тенденція. На ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» помітне стрімке збільшення показника робочого капіталу, що є позитивним явищем.

Аналіз ліквідності підприємства проводиться на основі відносних коефіцієнтів. Для детального оцінювання важливо звертати увагу на якісний склад показників, оскільки у різних джерелах назви коефіцієнтів не збігаються.

Таблиця 1 — Показники ліквідності балансу ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром»
(складено автором на основі [6])

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	Абсолютні відх.	
				2014–2013	2015–2014
Робочий капітал, тис. грн.	67077	89403	136664	+22326	+47261
Коефіцієнт загальної ліквідності	3,630	4,191	5,152	+0,561	+0,961
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,683	2,397	3,583	-0,286	+1,186
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,631	0,127	1,478	-0,504	+1,351
Маневреність робочого капіталу	0,239	0,040	0,356	-0,199	+0,316
Коефіцієнт захищеного періоду, днів	115	122	124	+7	+2

Коефіцієнт загальної ліквідності характеризує здатність підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з найбільш легко реалізованої частини активів — оборотних коштів. Цей коефіцієнт дає найбільш загальну оцінку ліквідності активів. Нормативним значенням цього коефіцієнта вважається 1,5–2,5, але не менше 1 [7, с. 204; 8, с. 144]. Коефіцієнт загальної ліквідності на ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» перевищує нормативні показники, він збільшився у 2015 році порівняно з 2013 роком на 41,9 % і склав — 5,152, тобто підприємство володіє значним обсягом вільних ресурсів, які сформувалися завдяки власним джерелам.

Коефіцієнт поточної ліквідності показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних коштів — грошових коштів та їх еквівалентів, фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості. Цей показник показує платіжні можливості підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами. Теоретично значення коефіцієнта вважається достатнім, якщо воно перевищує 0,6. Коефіцієнт поточної ліквідності на ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» збільшився з 2,683 у 2013 році до 3,583 у 2015 році, тобто підприємство здатне погасити свої поточні зобов'язання і йому не загрожує неплатоспроможність.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити миттєво, не чекаючи оплати дебіторської заборгованості й ре-

лізації інших активів. Значення коефіцієнта вважається достатнім, якщо воно перевищує 0,2–0,5; на практиці ж значення бувають значно нижчі, і за цим показником не можна відразу робити негативні висновки про можливість підприємства негайно погасити свої борги, тому що мало ймовірно, щоб усі кредитори підприємства одночасно пред'явили б йому свої вимоги [9, с. 182]. На ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» цей коефіцієнт коливається від 0,631 у 2013 році до 1,478 у 2015 році. На жаль, коефіцієнт абсолютної ліквідності досліджуваного підприємства не в межах нормативу, що свідчить про нерациональне використання фінансових ресурсів.

Маневреність робочого капіталу показує, яку частину становлять абсолютно ліквідні активи у робочому капіталі, що забезпечує свободу фінансового маневру. За його величиною можна судити про фінансову незалежність підприємства, про здатність підприємства не опинитися в становищі банкрута у випадку тривалого технічного переозброєння або інших труднощів. Чим вище цей коефіцієнт, тим нижче ризик. Аналіз фінансової звітності досліджуваного підприємства показав зростання цього показника у 2015 році порівняно з 2013 роком на 48,9 %, тобто кількість абсолютно ліквідних активів підприємства ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» збільшилась і воно є фінансово незалежним.

Для оцінювання ліквідності використовують також коефіцієнт захищеного періоду — це час, за який підприємство може здійснювати поточну операційну діяльність за рахунок ліквідних активів, не залучаючи додаткових джерел фінансування. Цей коефіцієнт показує, скільки днів підприємство зможе існувати при форс-мажорних обставинах. Цей показник є дуже високим для досліджуваного підприємства, оскільки при форс-мажорних обставинах підприємство може працювати, за даними розрахунків, у 2015 році 124 дні, що на 9 днів більше, ніж у 2013 році.

Зіставляючи фактичні показники оцінювання ліквідності та платоспроможності підприємства з наведеними нормативними значеннями, фінансовий аналітик повинен зробити висновок про необхідність та резерви поліпшення відповідних складових оцінювання фінансового стану. Всі показники фінансового стану підприємства перебувають у взаємозв'язку та взаємозумовленості, саме тому оцінити реальний фінансовий стан підприємства можна тільки на підставі використання належного комплексу показників з урахуванням впливу на них різних факторів.

Завершальним етапом аналізу ліквідності підприємства є формування аналітичних висновків, які дають змогу отримати інформацію про чинники впливу на діяльність підприємства та сформулювати пропозиції й рекомендації для підприємства. У процесі аналізу ліквідності балансу підприємства важливим є визначення чинників, які зумовлюють їх зміну. До таких чинників варто віднести: розміри короткострокової заборгованості; структуру поточних боргів; надійність та платоспроможність кредиторів; напрями використання залучених чи позичених коштів; структуру оборотного капіталу підприємства; вид діяльності підприємства та тривалість виробничого циклу; наявність дебіторської заборгованості (термін виникнення та погашення); наявність розроблених заходів комплексного управління оборотними активами; наявність браку; наявність розроблених схем розрахунків із покупцями та постачальниками; збутову політику підприємства [10, с. 424].

На ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» стійкий фінансовий стан, цьому свідчать результати дослідження, підприємство не порушує правила фінансування, йому не загрожує неплатоспроможність. Але надалі фінансова діяльність досліджуваного підприємства має бути спрямована на забезпечення систематизованого надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової та кредитної дисципліни. Адже фінансовий стан — це одна з найважливіших характеристик діяльності кожного підприємства. Для повнішого оцінювання варто додатково проводити дослідження з аналізу рентабельності та ділової активності підприємства.

Для покращення ефективності діяльності та фінансового стану в цілому керівництву ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» необхідно застосовувати якісне та ефективне планування грошових потоків, оскільки від спроможності своєчасно та в необхідному

розмірі генерувати останні залежать платоспроможність підприємства та ліквідність його активів. Така система повинна включати: планування і прогнозування грошових потоків та складання відповідних внутрішніх фінансових документів; складання бюджету грошових потоків, що відіграє важливу роль у процесі організації операційної, інвестиційної, фінансової діяльності; здійснення контролінгу виконання бюджету грошових потоків та розрахунок планових показників звіту про рух грошових коштів; корегування планових величин відповідно до зміни внутрішніх і зовнішніх умов реалізації бюджету грошових потоків.

Висновки. Оцінка ліквідності балансу підприємства виступає вагомим інструментом визначення фінансового становища підприємства на зовнішньому та внутрішньому ринках. Проведені розрахунки свідчать про фінансову стабільність ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» і надають можливість підприємству виявляти слабкі місця, визначати негативні чинники, що їх зумовили, та приймати правильні управлінські рішення для забезпечення підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності.

Список літератури/References

1. Дорошенко, А. П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] / А. П. Дорошенко // Ефективна економіка. — 2010. — № 3. — Режим доступу : www.economy.nauka.com.ua.

Doroshenko, A. P. (2010). *Otsinka likvidnosti ta platospromozhnosti v konteksti diahnostryky zahalnoho finansovoho stanu pidpryiemstva* [Assessment of liquidity and solvency in context diagnosing the overall financial condition of the company]. *Efektivna ekonomika* [Efficient economics], no. 3. Available at : www.economy.nauka.com.ua.

2. Вовк, В. Ліквідність та платоспроможність: економічна суть та експертна оцінка / В. Вовк, О. Бугай // Галицький економічний вісник. — 2011. — № 3. — С. 169–173.

Vovk, V., Bugay, O. (2011). *Likvidnist ta platospromozhnist: ekonomichna sut ta ekspertna otsinka* [Liquidity and solvency: economic essence and expert assessment]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk* [Galician Economic Journal], no. 1 3, pp. 169–173.

3. Базилінська, О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. / О. Я. Базилінська. — 2-ге вид. — К. : Центр учбової літератури, 2011. — 328 с.

Bazilinska, O. I. (2011). *Finansovyi analiz: teoriia ta praktyka* [Financial Analysis: Theory and Practice]. Kiev, Tsentr uchbovoi literatury Publ., 328 p.

4. Бланк, И. А. Финансовый менеджмент : [учебный курс] / И. А. Бланк ; 2-е изд., перераб. и доп. — К. : Ника-Центр, Эльга, 2004. — 656 с.

Blank, I. A. (2004). *Finansoviy menedgment* [Financial management]. Kiev : Nika-Centr Publ., 656 p.

5. Савицкая, Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : ИНФРА-М, 2009. — 536 с.

Savickaya, G. V. (2009). *Analiz hoziaystvennoy deyatel'nosti predpriatia* [Economic activity analysis]. Moscow, INFRA-M Publ., 536 p.

6. ПАТ «ПВП «Кривбасвибухпром» : офіційний сайт. — Режим доступу : <http://kvvp.com.ua>.

LLC «IPE «Krivbassvzryvprom». Available at : <http://kvvp.com.ua>.

7. Мних, Є. В. Фінансовий аналіз : підручник / Є. В. Мних, Н. С. Барабаш. — К. : КНТУ, 2014. — 536 с.

Mnykh, E. V. (2014). *Finansovyi analiz* [Financial Analysis]. Kyiv, KNTU Publ., 536 p.

8. Деева, Н. М. Фінансовий аналіз : [навч. посіб.] / Н. М. Деева, О. І. Дедіков. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 328 с.

Dieieva, N. M., Dedikov, O. I. (2007). *Finansovyi analiz* [Financial Analysis]. Kyiv, Tsentr uchbovoi literatury Publ., 328 p.

9. Загурський, О. М. Фінансовий аналіз : кредитно-модульний курс / О. М. Загурський — К. : ЦУЛ, 2013. — 472 с.

Zahurskyi O. M. (2013). *Finansovyi analiz* [Financial Analysis]. Kyiv, Tsentr uchbovoi literatury Publ., 472 p.

10. Олександренко, І. В. Діагностика ліквідності та платоспроможності підприємства / І. В. Олександренко // Актуальні проблеми економіки. — 2014. — № 6. — С. 419–426.

Oleksandrenko, I. V. (2014). *Diahnostyka likvidnosti ta platospromozhnosti pidpriemstva* [Diagnosis of liquidity and solvency]. *Aktualni problemy ekonomiky* [Actual Problems of Economics], no. 6, pp. 419–426.

Цель. Целью статьи является раскрытие теоретических основ и методических аспектов анализа и оценки показателей ликвидности баланса предприятия с помощью бухгалтерского баланса ОАО «ПВП Кривбассвзрывпром» за период 2013–2015 гг.

Методика. Использован комплекс общенаучных методов гносеологии: методы теоретического обобщения, анализа и синтеза, методы графического, статистического и математического анализа.

Результаты. На основании проведенного исследования рассмотрены и сравнены понятия «ликвидность» и «платежеспособность». Приведена классификация активов баланса, в зависимости от степени ликвидности, и пассивов баланса в соответствии со срочностью их оплаты. Проведен анализ баланса ОАО «ПВП Кривбассвзрывпром» за 2013–2015 годы и определены основные пути повышения ликвидности предприятия.

Ключевые слова: ликвидность, платежеспособность, бухгалтерский баланс, активы, обязательства, финансовая отчетность, финансовая устойчивость.

Objective. The objective of the article is to disclosure theoretical foundations and methodological aspects of the analysis and assessment of liquidity balance company using the balance sheet of LLC «IPE «Krivbassvzryvprom» for the period 2013–2015 years.

Methods. The research is based on the scientific methods of epistemology: theoretical generalization, analysis and synthesis, graphing techniques, statistical and mathematical analysis.

Results. Based on the research the concept of «liquidity» and «solvency» were reviewed. Classification of assets balance, according to the degree of liquidity, and liability balance respectively of urgency of payment were presented. Analysis of the balance of LLC «IPE «Krivbassvzryvprom» for 2013–2015 years were conducted and main ways of increasing the liquidity of the company were defined.

Key words: liquidity, solvency, balance sheet, assets, liabilities, financial reporting, financial sustainability.

Надійшла до редакції 16.03.2017